

*Кратко Дмитро Михайлович,*  
суддя Маловисківського районного суду  
Кіровоградської області, кандидат  
юридичних наук

## **ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ**

Система сучасного кримінального судочинства орієнтована на захист гарантованих Конституцією України прав і свобод, законних інтересів особи, суспільства і держави від такого негативного соціального явища, як злочинність. Захист конституційних прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, потерпілих від кримінальних правопорушень, як загальна мета кримінального судочинства, здійснюється за допомогою виявлення та кримінального переслідування осіб, які їх вчинили. При цьому кримінальне переслідування і призначення винним справедливого покарання в тій же мірі відповідають призначенню кримінального судочинства, що і відмова від кримінального переслідування невинних, звільнення їх від покарання, реабілітація кожного, хто необґрунтовано піддався кримінальному переслідуванню.

Правові умови розкриття кожного кримінального правопорушення і викриття злочинця, невідворотність і справедливість покарання за скоєне кримінальне правопорушення покликаний забезпечити кримінальний процесуальний закон. Пошук ефективних і адекватних характеру та рівню злочинності процесуальних засобів, які гарантують вирішення цього завдання, при дотриманні та захисті прав учасників кримінального судочинства становить один із напрямів державної політики боротьби зі злочинністю.

Серед кримінальних процесуальних засад основне місце відводиться такій засаді, як законність, дія якої поширюється на всі стадії кримінального судочинства.

Законність – загально-правова засада, що отримала закріплення у ст. 9 КПК України, що вимагає точного і неухильного дотримання та виконання закону суб'єктами кримінального провадження. Дотримання закону – це не виконання дії, забороненої законом (дотримання заборони), а виконання закону – це вчинення певної дії (прийняття рішення), передбаченого законом. Дотримання закону в процесуальній діяльності є обов'язок не тільки владних суб'єктів кримінального судочинства, але і всіх інших його учасників. Порядок кримінального судочинства, встановлений КПК України, є обов'язковим для судів, органів прокуратури, органів досудового розслідування, а також інших учасників кримінального провадження.

Із засадою законності узгоджуються всі інші основоположні засади кримінальної процесуальної діяльності, тим самим ця засада посідає особливе місце і обумовлюється її значимість як базової засади кримінального процесу. Визнання кримінальної процесуальної діяльності законною означає, що вона здійснюється в точній

відповідності з наявними нормативними приписами. Однак залишається питання про визнання цієї діяльності справедливою.

У кримінальному судочинстві зміст справедливості не повинен обмежуватися закріпленням у тексті закону розумінням його тільки як ознаки судового рішення. Справедливість як вимога діяти у відповідності з певними моральними імперативами, поширює свою дію на всі елементи кримінальної процесуальної діяльності, здійснювані в її межах дії та прийняті рішення. Законність і справедливість у кримінальній процесуальній сфері не повинні існувати незалежно одне від одного. Справедливість права втілюється в законі, і законність є провідник справедливості в правозастосовній діяльності. Саме тому законність повинна розглядатися у взаємозв'язку зі справедливістю з метою вироблення оптимальних нормативних правил регулювання кримінальних процесуальних відносин.

У правовій сфері діяльності справедливості приділяється велика увага. У міжнародних правових документах неодноразово згадується термін «справедливість» як необхідна умова здійснення правосуддя у всіх його формах. Аспект справедливості особливо актуальний в умовах правової реформи в Україні.

Сукупність моральних норм і правил поведінки, закладених в основу кримінального судочинства, можна умовно розділити на дві групи:

- 1) які отримали нормативне закріплення та підкріплені примусовою силою держави;
- 2) існуючі у свідомості людей і залежні від такої моральної категорії, як сумління.

Справедливість у кримінальному судочинстві виражається не тільки в тому, щоб належним чином встановити процесуальний статус його суб'єктів, наповнивши його відповідним змістом. Справедливість як ідея повинна визначати наявність у системі кримінального судочинства процесуальних інститутів, що забезпечують невідворотність кримінальної відповідальності, а також застосування до винного співмірного покарання. Справедливості слід надати раціональний характер, визначити формальний підхід до визначення її правового змісту. Відсутність нормативного закріплення даної категорії в кримінальному судочинстві створює небезпеку її ігнорування в процесі практичної діяльності.

Неоднозначне розуміння сенсу закону (що об'єктивно обумовлено узагальненням характером нормативних приписів та необхідністю їх застосування до конкретної життєвої ситуації) створює передумови для прояву несправедливості. При тлумаченні закону, пояснення його змісту повинна враховуватися мета кримінального судочинства – захист прав і законних інтересів особистості. Заміна законності доцільністю неприпустима, оскільки встановлений КПК України порядок кримінального провадження презуміюється найкращим для досягнення справедливої мети.

#### *Список використаних джерел*

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17).